

CRNA GORA
Ministarstvo ljudskih
i manjinskih prava

IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI
AKCIONOG PLANA ZA SPROVOĐENJE STRATEGIJE ZA UNAPREĐENJE KVALITETA
ŽIVOTA LGBTI OSOBA U CRNOJ GORI
ZA 2024. GODINU

SADŽAJ

I	UVODNI REZIME	3
II	AKCIONI PLAN 2024 godine	7
III	KLJUČNA POSTIGNUĆA	13
V	TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE.....	18
VI	PREPORUKE ZA NAREDNE FAZE SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA.....	30

I UVODNI REZIME

Pravna osnova za promovisanje, jačanje i unapređenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda sadržana u Ustavu Crne Gore je dalje operacionalizovana kroz posebne zakone. To su Krivični zakon Crne Gore, Zakon o zabrani diskriminacije i na kraju Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore kojim je kreiran dodatni mehanizam zaštite od diskriminacije LGBTI osoba, pored postojećih inspekcijskih i pravosudnih mehanizama.

Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTIQ osoba u Crnoj Gori za period 2024-2028 nastala je kao rezultat zajedničkog rada državnih institucija, nevladinih organizacija i LGBTIQ zajednice na putu ostvarenja tog zadatka. Ona reflektuje posvećenost Vlade Crne Gore ka unapređenju prava i položaja LGBTIQ osoba kroz sveobuhvatan i inkluzivan pristup i predstavlja odgovor na uočen izazov u vezi sa društvenim prihvatanjem LGBTI osoba, odnosno na još uvijek izraženu društvenu percepciju opterećenu stereotipima i predrasudama prema ovoj društvenoj grupi, koja u postojanju LGBTI osoba vidi kršenje morala i vrijednosti o poželjnom načinu života.

Cilj: Crna Gora je zemlja u kojoj se svi osjećaju slobodno da budu ono što jesu, bez obzira na svoju seksualnu orijentaciju, rodni identitet i druga lična svojstva

Strateški ciljevi Strategije su:

Strateški cilj **1:** LGBTQI osobe se osjećaju značajno prihvaćenije u crnogorskom društvu a njihovi potencijali više dolaze do izražaja

Imajući u vidu identifikovane izazove u okviru analize stanja, ovom strategijom su definisani sledeći operativni ciljevi koje je potrebno ostvariti do kraja 2028.godine:

Operativni cilj **1.1.** Povećan nivo senzibilisanosti opšte populacije za potrebe i prava lgbtiq populacije

Operativni cilj **1.2.** Zaokružen pravni okvir u oblasti zaštite lgbtiq prava i obezbeđena njegova dosljedna primjena u praksi

Operativni cilj **1.3.** Povećan stepen izricanja djelotvorenih, proporcionalnih i odvraćajućih sankcija u slučajevima diskriminacije, nasilja i drugih oblika napada na lgbtiq osobe

Operativni cilj **1.4.** Napravljeni konkretni koraci na polju afirmacije lgbtiq prava i rodno inkluzivnog jezika unutar sistema javne uprave

Strateški cilj **2:** LGBTQ osobe se osjećaju ohrabrenije da traže i ostvaruju svoja prava iz domena zdravstvene i socijalne zaštite, rada i zapošljavanja

Do kraja 2028.godine potrebno je ostvariti sledeće operativne ciljeve kako bi se dao puni doprinos ostvarivanju ovog strateškog cilja:

Operativni cilj **2.1.** Unaprijeđen kvalitet i antidiskriminatorni karakter zdravstvene zaštite za lgbtiq osobe

Operativni cilj **2.2.** Poboljšana dostupnost i kvalitet usluga socijalne zaštite za lgbtiq osobe

Operativni cilj **2.3.** Unaprijeđen ambijent za zapošljavanje i rad lgbtiq osoba

U okviru svake od ovih oblasti, formulisani su strateški i operativni ciljevi uz programske mjere i aktivnosti za ostvarenje tih ciljeva, uz prateće indikatore učinka i rezultata kojima se mjeri uspešnost njihovog sprovođenja i njihov doprinos ostvarivanju ciljeva Strategije.

Za sprovođenje Strategije svake godine se formulišu godišnji akcioni planovi, za čiju implementaciju je zadužen Nacionalni tim za praćenje-evaluaciju, formiran Rješenjem br. 05-056/24-929/3 od 18 09 2024. godine.

Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je zatražilo informaciju od svih koji su, Akcionim planom bili evidentirani, kao nosioci aktivnosti, o obimu i stepenu njihove realizacije u izvještajnom periodu. Svi dobijeni inputi integrisani su u tabelarnu formu koja je sastavni dio Izvještaja. Većina članova Nacionalnog tima je aktivno učestvovala u procesu izvještavanja o realizaciji aktivnosti koje su predviđene Akcionim planom za 2024 godinu.

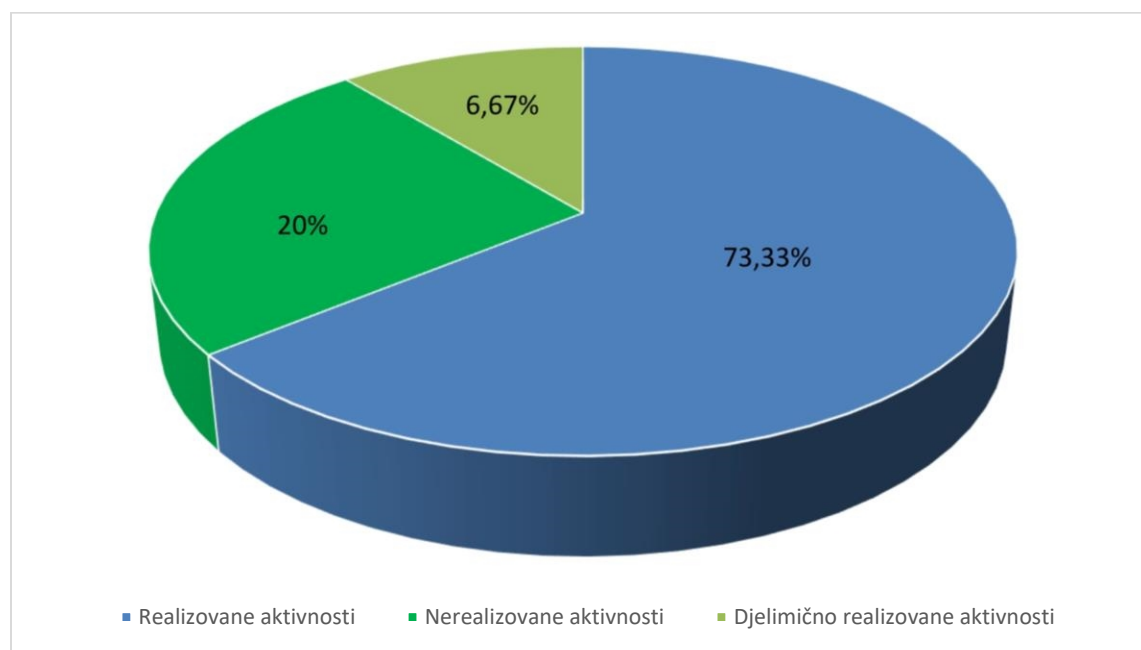
Izvještaj o sprovođenju Akcionog plana predstavlja kratak pregled realizovanih mjera i aktivnosti

definisanih AP tokom 2024. godine. Realizovane aktivnosti su pokazatelj napora nadležnih institucija na planu ostvarivanja zadatih mjera, odnosno projektovanih strateških ciljeva, kojima se teži poboljšanje kvaliteta života LGBTI osoba.

Stepen realizacije aktivnosti koje su predviđene Akcionim planom za 2024. godinu je na dosta visokom nivou i može se konstatovati da je zadovoljavajući, imajući u vidu da je Strategija usvojena 2024 godine u junu mjesecu, da je organizacioma jedinica Direktorat za unapređenje i zaštitu ljudskih prava i sloboda profunkcionisao imenovanjem rukovoditeljke i formiranjem tima. Obzirom na promjene na političkom nivou i rekonstrukciju Vlade Crne Gore, došlo je do promjene Odluke o državnim organima i formiranje novih Ministarstava, došlo je do usporavanja realizacije aktivnosti zbog predviđenih budžetskih izdataka.

Tako da je od planiranih 15 aktivnosti 11 aktivnosti realizovano, 1 je djelimično realizovana i odložena za I kvartal 2025, dok su 3 aktivnosti ostale nerealizovane.

Tabela 1.

II AKCIONI PLAN 2024

Operativni cilj 1.1. Povećan nivo senzibilisanosti opšte populacije za potrebe i prava LGBTIQ populacije						
Mjera 1.1.1. Identifikovani i uklonjeni svi diskriminatorni sadržaji prema LGBTIQ osobama u udžbenicima i dopunskim nastavnim materijalima na svim nivoima obrazovanja						
	<i>Aktivnost</i>	<i>Nosioci aktivnosti</i>	<i>Vrijeme realizacije</i>	<i>Indikatori i izvor provjere</i>	<i>Finansijska procjena</i>	<i>Izvor finansiranja</i>
1.	Formirana radna grupa za sprovođenje analize sadržaja udžbenika i dopunskih nastavnih materijala u cilju identifikovanj a mogućih diskriminator nih sadržaja prema LGBTIQ osobama.	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u partnerstvu sa Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva	III kvartal 2024 II kvartal 2025	Pripremljen plan rada sa jasno definisanim rokovima	5,000.00 EUR	Budžet
Mjera 1.1.2. Unaprijeđen nivo znanja nastavnika/ca u osnovnim i srednjim školama na temu LGBTIQ prava						
2.	Akreditovati program obuke za nastavnike/ce i stručni kadar na temu LGBTIQ prava	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija u partnerstvu sa Zavodom za udžbenike i nastavna sredstva	III kvartal 2024 II kvartal 2025	Akreditovan a dva programa obuke- jedan za osnovne a drugi za srednje škole	2,000.00 EUR	
3	3.1.6. Priprema radova o queer teoriji	Ministarstvo kulture i medija Crne Gore	IV kvartal 2024 IV kvartal 2025	Selektovana dva kapitalna djela u oblasti queer kulture i istorije koja	12.000 EUR	

				će biti prevedena na crnogorski jezik		
Operativni cilj 1.2. Zaokružen pravni okvir u oblasti zaštite LGBTIQ prava i obezbjeđena njegova dosljedna primjena u praksi						
Mjera 1.2.2. Usvojen predlog Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije						
	Aktivnost	Nosioci aktivnosti	Vrijeme realizacije	Indikatori i izvor provjere	Finansijska procjena	Izvor finansiranja
	1.2.2.2. Utvrditi predlog Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije	Predlog Zakona predat u skupštinsku proceduru	Vlada Crne Gore	III kvartal 2024.	III kvartal 2024.	Nijesu potrebna sredstva
Mjera 1.2.3. Usvojen predlog Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja						
5	1.2.2.3. Utvrditi predlog Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja	Vlada Crne Gore	IV kvartal 2024.	Predlog Zakona predat u skupštinsku proceduru		
Operativni cilj 1.3.: Povećan stepen izricanja djelotvornih, proporcionalnih i odvrćajućih sankcija u slučajevima diskriminacije, nasilja i dugih oblika napada na LGBTIQ osobe						
Mjera 1.3.1.: Unaprijeđen nivo znanja državnih tužilaca/teljki i sudija/tkinja za prepoznavanje, procesuiranje i postupanje u predmetima motivisanim mržnjom prema LGBTIQ osobama						
6	1.3.1.1.Organizovati trening za državne tužioce/teljke i sudije/tkinje o adekvatnom procesuiranju zločina iz	Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (COSDT)	III-IV kvartal 2024.	27 sudija 5 državnih tužilaca 4 savjetnika 2 kandidata za sudije	5.000.00 EUR	

	mržnje i ostalih zločina u vezi sa seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom i postupanje u predmetima motivisanim mržnjom prema LGBTIQ osobama					
Mjera 1.3.2.: Podstaknuta stručna diskusija o efektima izricanja kazne rada u javnom interesu u borbi za prava LGBTIQ osoba						
7	1.3.2.1 Uključiti temu kazne rada u javnom interesu u agende svih obuka koje se tiču zaštite LGBTIQ prava a koje organizuje Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu	Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (COSDT)	III-IV kvartal 2024.	Date smjernice trenerima/c ama da uvrste ovu temu u agende obuka o LGBTIQ pravima		Nijesu potrebna sredstva
Mjera 1.3.3.: Obezbjeđene normativne i tehničke pretpostavke za uspostavljanje jedinstvene elektronske baze podataka o svim slučajevima diskriminacije po svim osnovama, uključujući i rod						
8	1.3.3.1. Formirana radna grupa za izradu novog Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja posebne evidencije o slučajevima prijavljene diskriminacije	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	III kvartal 2024 II kvartal završetak	Usvojen Pravilnik		

Mjera 1.4.4.: Unaprijeđena funkcionalnost Mreže kontakt osoba za LGBTIQ prava u lokalnim samoupravam						
9	1.4.4.1. Ažurirati članstvo lokalnih samouprava u Mreži	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	III kvartal 2024 II kvartal 2025	Sve crnogorske opštine imenovale svoje predstavnike/ce u Mreži	2,000.00 EUR	Budžet
Mjera 1.4.5.: Povećan nivo zainteresovanosti državnih institucija i lokalnih samouprava za učešće u inicijativama koje promovišu LGBTIQ prava						
	<i>Aktivnost</i>	<i>Nosioci aktivnosti</i>	<i>Vrijeme realizacije</i>	<i>Indikatori i izvor provjere</i>	<i>Finansijska procjena</i>	<i>Izvor Finansiranja</i>
10	1.4.5.1. Inicirati obnovu članstva Crne Gore u Global Equality fondu	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava		Poslato pismo namjere i organizovan sastanak sa predstavnicima/ama Fonda	10 000 EUR	Budžet
Operativni cilj 2.1.: Unaprijeđen kvalitet i antidiskriminatorni karakter zdravstvene zaštite za LGBTIQ osobe						
Mjera 2.1.1.: Obezbijeđeno trajno sistemsko rješenje u pogledu pristupa hormonskoj terapiji od strane transrodnih žena						
11	2.1.1.1. Organizovati sastanak Ministarstva zdravlja i Fonda za zdravstveno osiguranje u cilju pronalaženja trajnog rješenja u pogledu pristupa hormonskoj terapiji od strane transrodnih žena	Ministarstvo zdravlja u partnerstvu sa Fondom za zdravstveno osiguranje i ZU Apoteke Crne Gore Montefarm	III kvartal 2024 III kvartal 2025	Identifikovan održivi model snabdjevanja transrodnih žena hormonskom terapijom	Nijesu potrebna sredstva	Budžet

Mjera 2.1.2: Ljekari/ke specijalisti/kinje senzibilisani/e za pružanje zdravstvene zaštite za transrodne i interseksualne osobe						
12	2.1.2.1.Organizovati obuke za ljekare/ke specijaliste/kinje za pružanje zdravstvene zaštite za transrodne i interseksualne osobe	Zdravstvene ustanove sekundarnog i tercijalnog nivoa	III kvartal 2024 III kvartal 2025	Do 20 ljekara/specijalista/kinja prisustvoval o obukama	2, 000.00 EUR	
Operativni cilj 2.2. Poboljšana dostupnost i kvalitet usluga socijalne zaštite za LGBTIQ osobe						
Mjera 2.2.2.: Obezbijeđena stručna podrška pružaocima usluga zainteresovanim za licenciranje usluga socijalne zaštite koje su namijenjene i LGBTIQ zajednice						
13	2.2.3.1.Imenovati kontakt osobu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja zaduženu za pružanje informacija i smjernica zainteresovanim za postupak licenciranja usluga	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	IV kvartal 2024	Kontakti (e-mail i broj telefona) dostupni na veb stranici Ministarstva	Redovna sredstva	
Mjera 2.2.6.: Povećan nivo informisanosti roditelja i staratelja LGBTI osoba o dostupnim uslugama socijalne zaštite						
14	2.2.7.1.Organizovati Info dane za roditelje i staratelje LGBTIQ osoba o dostupnim uslugama socijalne	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	IV kvartal 2024	Najmanje 20 roditelja ili staratelja prisustvoval o info danima	Nijesu potrebna sredstva	Budžet

	zaštite, vodeći računa o regionalnoj zastupljenosti					
Mjera 2.2.3.: Unaprijeđeni kapaciteti stručnih radnika/ca za rad sa LGBTIQ osobama						
15	2.2.4.1.Organizovati akreditovanu obuku stručnih radnika/ca na temu "Unaprjeđenje kapaciteta stručnih radnika/ca za rad sa LGBTIQ osobama"	Zavod za socijalnu i dječju zaštitu	III kvartal 2024 III kvartal 2025	Najmanje 20 stručnih radnika/ca pohađalo akreditovanu obuku	3 750.00 EUR	Budžet

III KLUČNA POSTIGNUĆA

Kada govorimo o nacionalnom strateškom okviru, u okviru kojeg je elaborirana Strategija za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2024-2028, ovdje treba prvenstveno ukazati na Nacionalnu strategiju održivog razvoja do 2030 (u daljem tekstu: NSOR), kao dugoročnu viziju održivog razvoja Crne Gore. Ovim dokumentom su proklamovani prioritetni ciljevi i mjere sveukupnog društveno-ekonomskog razvoja Crne Gore, uz puno integrisanje zahtjeva Ujedinjenih nacija utvrđenih Agendom Ujedinjenih nacija za održivi razvoj do 2030. godine.

Kao jedan od ključnih ciljeva koji doprinose održivom razvoju Crne Gore, definiše da treba: „Obezbijediti inkluzivno i kvalitetno obrazovanje i promovisati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve“. Ovaj cilj se, između ostalog, ima ostvariti kroz podršku vrijednostima, normama i obrascima ponašanja značajnim za održivost društva, a koja se ima postići i kroz realizaciju sledećih mjera:

- ✓ *Eliminisati diskriminaciju LGBT osoba;*
- ✓ *Podsticati kulturnu raznolikost kroz osnaživanje kulturne djelatnosti marginalnih i marginalizovanih grupa (mladi, stari, žene, LGBT osobe, osobe sa invaliditetom) i obezbijediti toleranciju prema tom segmentu kulture;*

Crna Gora, kao nezavisna i međunarodno priznata država, članica Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UN), NATO-a i zemlja kandidatkinja za ulazak u Evropsku uniju (u daljem tekstu: EU), shodno svojim međunarodno preuzetim obavezama koje proizilaze iz članstva u međunarodnim organizacijama, ratifikacije međunarodnih sporazuma, a posebno ratifikacije Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU, obavezna je da, na bazi ustavnih odredbi osigura poštovanje ljudskih prava i sloboda svih njenih građana i građanki na nediskriminatornoj osnovi i nezavisno od njihovih ličnih svojstava, uključujući seksualnu orijentaciju, rodni identitet i/ili interseksualne karakteristike.

LGBTIQ osobe u Crnoj Gori suočavaju se sa brojnim izazovima zbog još uvijek nezaokruženog zakonskog okvira u pogledu zaštite LGBTIQ prava. Iako je još 2020.godine usvojen Zakon o životnom partnerstvu lica istog pola, brojni drugi zakoni i podzakonski akti nijesu usklađeni s ovim zakonom, što značajno otežava njegovu punu primjenu i stvara prepreke u ostvarivanju prava. Ovo dovodi do situacije u kojoj LGBTIQ osobe ne mogu u potpunosti uživati prava koja im nominalno pripadaju, što je neprihvatljivo u modernom društvu koje teži jednakosti i poštovanju ljudskih prava. Na primjer, istopolni parovi nemaju pravo na usvajanje djece ili pristup određenim socijalnim beneficijama. Takođe, zakon ne prepoznaje pravo na zajedničko roditeljstvo, što dodatno otežava život istopolnim parovima koji žele zasnovati porodicu.

U prethodnih 6 mjeseci, neka od ključnih dostignuća ove Strategije podrazumijevaju: utvrđivanje Zakona o samoodređenju istog pola, senzitivizaciju i unapređenje kapaciteta i znanja sudija/tkinja, tužilaca/teljki, stručnih radnika/ca.

Takođe, veoma značajnim smatramo i revitalizaciju Mreže koordinatora lokalnih samouprava, koja je obnovljena u cilju sinhronizacije politika u oblasti zaštite i unapređenja ljudskih prava LGBTI osoba, koje

se sprovede na nacionalnom nivou.

Naime, u saradnji sa partnerima iz nevladinih organizacija, donešena je odluka da se djelimično realizovane i nerealizovane aktivnosti odlože usljed postizanja boljih rezultata ili dobijanja značajnijeg benefita u kontekstu implementacije, poput preciznijeg opredijeljenja finansijskih sredstava ili većeg obuhvata pripadnika ciljnih grupa, što je u konkretnim slučajevima značilo tolerantniji i prihvatljiviji kontekst u kojem LGBTI osobe žive. Sve nerealizovane i djelimično realizovane aktivnosti iz AP za 2024. godinu, biće uvrštene u AP za 2025. godinu.

Važno je naglasiti da su indikatori za neke od aktivnosti ispunjeni u većem procentu od planiranih, kao i to da je realizovan veliki broj aktivnosti u kontekstu unapređenja kvaliteta života LGBTI osoba, a koje nijesu bile predviđene Strategijom.

Realizacija Akcionog plana za 2024. godinu finansirana je iz budžeta Crne Gore.

Ukupno planirana sredstva za realizaciju aktivnosti u Akcionom planu za 2024. godinu iznosila su **41,750 Eura**. Ukupno realizovana sredstva u toku 2024. godine iznosila su **28. 900,00 Eura**.

Shodno Zakonu o nevladinim organizacijama, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava je u 2024. godini raspodijelilo **250.000,00€** nevladinim organizacijama kroz finansiranje 16 projekata NVO u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava - zaštita i unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba.¹

NVO Asocijacija Spektra je projektom „Pravo na samoodređenje-pravo svih“ koji je finansiran sa iznosom od 16 000 eura , svojim aktivnostima primarno adresirati problem visokog stepena rodno zasnovane diskriminacije nad transrodnim, rodno-varijantnim i interpolnim osobama.Ovim projektom daće se doprinos smanjivanju nivoa diskriminacije na osnovu roda i rodnog identiteta kroz edukaciju opšte javnosti, zagovaranje i podizanje svijesti o predrasudama i stereotipima iz kojih proizilaze diskriminacija i nasilje. Takođe, daće se doprinos Zakonu o pravnom prepoznavanju roda na osnovu samoodređenja u unapređenju ljudskih prava LGBT osoba u Crnoj Gori .Projektne aktivnosti će doprinijeti unapređenju svijesti i znanju o ljudskim pravima u Crnoj Gori kao i prihvatanju rodnih i drugih različitosti te samim tim

¹[Odluka o raspodjeli sredstava NVO LGBTI 2024. \(www.gov.me\)](http://www.gov.me)

i umanjenju diskriminacije i nasilja.

NVO Cazas-u je odobren projekat „Znanjem do prava i podrške!“ sa iznosom od 16 000e, koji je dao doprinos zaštiti i unapređenju ljudskih prava LGBTI osoba u Cmoj Gori osnaživanjem društvenog prihvatanja LGBTI zajednice i jačanjem uloge obrazovnog sistema u suzbijanju govora mržnje i zaštite LGBTI prava i unapređenje obima i pristupa dostupnim uslugama I jačanje podrške za LGBTI zajednicu, smanjenje društvene distance i diskriminacije te osnaživanje kapaciteta kadra javnog i civilnog sektora za rad sa LGBTI zajednicom i pružanje servisa podrške .

NVO Cedem svojim odobrenim projektom „U jarkim bojama: Promocija i zaštita prava LGBTI zajednice u Crnoj Gori“ – je dala doprinos zaštiti prava i inkluzivnosti LGBTI osoba, kroz postizanje specifičnih ciljeva i to: jačanje kapaciteta predstavnika/ca sudstva i tužilaštva i mladih , jačanje građanske svijesti o pravima i položaju LGBTI osoba

NVO Cemi se odobrenim projektom „Glas za različitost i jednakost: politička integracija LGBTI zajednice u Crnoj Gori“ se fokusirao na doprinos društvenom prihvatanju LGBTI osoba i unapređenju zaštite prava i položaja LGBTI populacije kroz kontinuirani monitoring i analizu postupanja i stavova političkih partija i političkih aktera. Aktivnosti koje su predložene ovim projektom imaju za cilj sagledavanje trenutne situacije i pružanje konkretnih preporuka za poboljšanje.

NVO Crnogorsk fondacija za HIV i virusne hepatitis je finansiranim projektom „Unaprijedimo pristup zdravstvenim uslugama“ pružila podršku osobama koje žive sa Hiv/aidis-om i koji se još uvijek suočavaju sa visokim nivoom stigme i diskriminacije. Gay/biseksualni muškarci i trans osobe (posebno ako žive sa HIV infekcijom) suočavaju se sa većim stresom , socijalnom izolacijom, diskriminacijom u pristupu, uslugama zdravstvene zaštite, uz diskriminaciju u drugim društvenim sferama.

NVO Đakomo Adriatic je projektom „Mediji su tu da pruže podršku svu“preduzela mjere sa ciljem borbe protiv transfobije i homofobije, kako bi članovi porodice, nastavnici, relevantne institucije, mediji i pojedinci imali tačne informacije o različitoj seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu i sa potrebnim znanjem punu podršku LGBTI osobama, naročito adolescentima.

NVO Forum Progres projektom „Zakoni su tu da se koriste“ , ima za cilj napređenje primjene i informisanosti o dostupnim zakonskim rješenjima u domenu zaštite LGBTI osoba od djela učinjenih iz mržnje.

Povećanje informisanosti I znanja o dostupnim mehanizmima zaštite od govora i zločina učinjenim iz mržnje ka LGBTI osobama, zatim kreiranje dostupnih servisa namjenjenih LGBTI zajednici sa iskustvom diskriminacije, govora i zločina učinjenih iz mržnje. Jačanje primjene zakonskih mehanizama zaštite LGBTI osoba od govora I zločina učinjenih iz mržnje kroz umrežavanje i komunikaciju relevantnih aktera u ovom procesu .

NVO Inicijativa mladih za ljudska prava je finansiran projekat „Inkluzivnost bez izuzetka : Podrška i promocija prava LGBTI osoba u Crnoj Gori“, a cilj projekta je doprinos očuvanju i poštovanju ljudskih prava i manjinskih prava ranjivih grupa u Crnoj Gori.Specifični cilj projekta je unapređenje zaštite I promocije ljudskih prava LGBTI zajednice

NVO Juventas je odobren projekat „Svi putevi vode u Blender“ koji je imao za cilj doprinos obezbjeđivanju povoljnih uslova ukupne egzistencije, poboljšanje kvaliteta socijalnog života i pune socijalne prihvaćenosti LGBTIQ+ osoba . Direktna ciljna grupa su LGBTIQ+ osobe koje će dobiti priliku da kroz interaktivni pristup učestvuju u aktivnostima koje projekat predviđa. Indirektne ciljne grupe su : porodica, prijatelji partneri i partnerke LGBTIQ+ osoba koje su imale priliku da se direktno uključe u aktivnosti projekta , lokalna samouprava ali i cjelokupna profesionalna i laička javnost koja bi putem medija bila uključena u sadržaj projekta.

NVO Master je sa projektom „Moja priča za društvo bez diskriminacije“, je uticao na kreiranje tolerantnijeg društva, kroz pružanje mogućnosti građanima Crne Gore, ali i široj javnosti, da se upoznaju sa problemima i izazovima sa kojima se svakodnevno susreću LGBTIQ osobe u našoj zemlji, a kako bi se u konačnom eliminisalo diskriminatorno postupanje i netrpeljivost prema pripadnicima LGBTIQ populacije. Osim navedenog, projekat ima za cilj stvaranje baze podataka o informisanosti građana Crne Gore, o pravima i zaštiti prava LGBTI osoba, uz prezentovanje dobrih normativnih rješenja koje su države članice Evropske unije (u daljem tekstu: EU) prihvatile i takvim postupanjem unaprijedile položaj LGBTIQ

osoba.

NVO Multimedijalni studio Bijelo Polje je projektom „Druga šansa“ doprinio unapređenju kvaliteta života LGBT osoba na teritoriji Opštine Bijelo Polje tako što je njime uticao na povećanju vidljivosti, ekonomskom osnaživanju i pravnoj podršci LGBT osobama i članovima njihovih porodica.

NVO Sistem je projektom „U službi bezbjednosti za jednake vrijednosti“ imao za cilj da oblast zaštite i unapređenja prava LGBTI osoba bude unaprijeđena kroz podizanje nivoa obučenosti i senzibilizaciji policijskih i zatvorskih službenika za efikasniju primjenu normativnog okvira koji se odnosi na prava LGBTI osoba.

NVO Socijalni centar je finansiran projekat „Dijalog za promijene: Inkluzivno obrazovanje i jačanje podrške za LGBTI ljudska prava“- koji je imao za cilj unapređenje inkluzivnosti i zaštite prava LGBTI osoba kroz osnaživanje sistema visokog obrazovanja, pružanje kontinuirane pomoći i podrške LGBTI zajednici i jačanje svijesti javnosti o izazovima i preprekama sa kojima se suočavaju LGBTI osobe u Crnoj Gori

NVO Stana projektom „BIZA: Umjetničko-aktivistički regionalni festival LezBiTransKvir žena Vol2“, imala za cilj doprinos zaštiti ljudskih prava LBTQ žena i njihovom osnaživanju u političkoj i ekonomskoj sferi te poboljšanje kvaliteta socijalnog života i pune socijalne prihvaćenosti osoba drugačije seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Projektom se žele unaprijediti znanja i kapaciteti LBTQ žena u Crnoj Gori u odnosu na kreiranje i sprovođenje socijalno angažovanih kulturno umjetničkih sadržaja

NVO Unapređenje je projektom „Slobodni i jednaki imala za cilj uspostavljanje modela za zaštitu i promociju LGBTI prava na sjeveru Crne,

NVO Kvir je projektom „Heroji protiv nasilja“ doprinio unapređenju poštovanja ljudskih prava i sloboda LGBTI osoba u Crnoj Gori. Specifični ciljevi projekta su: Povećana vidljivost LGBTI osoba i podrška građana i građanki LGBTI osobama u borbi za ostvarenje njihovih prava; podizanje nivoa informisanosti LGBTI osoba o njihovim zakonski garantovanim pravima, mehanizmima njihove zaštite i ostvarivanja; doprinos adekvatnoj primjeni zakonskih okvira koji se tiču prava LGBTI osoba, posebno primjene zakonodavnog okvira u odnosu na govor mržnje i zločin iz mržnje.

Pripremljen je nacrt Zakona o pravnom prepoznavanju roda na osnovu samoodređenja koji je bio predmet javne rasprave tokom februara i marta 2024.godine. Utvrđivanje predloga od strane Vlade je planiralo za četvrti kvartal 2024.godine. Ovaj zakon treba da omogući transrodnim osobama da legalno promijene svoju oznaku pola i jedinstvenog matičnog broja u dokumentima bez potrebe za sterilizacijom, koja je trenutno preduslov za to. Ova praksa nehumanog postupanja predstavlja direktno kršenje prava transrodnih osoba, te je uz to što je nehumana i ponižavajuća. Nepostojanje zakona o pravnom prepoznavanju roda osnažuje sistemsku diskriminaciju i otežava transrodnim osobama da žive dostojanstveno i u skladu sa svojim rodnim identitetom. Država je dužna osigurati da svi njeni građani/ke imaju jednaku mogućnost za samoodređenje i priznavanje njihovog identiteta bez prisile na medicinske intervencije koje narušavaju njihovo fizičko i mentalno zdravlje. Nakon usvajanja ovog Zakona, potrebno je obezbijediti usklađivanje drugih zakonskih i podzakonskih akata ali i sprovesti edukaciju čitavog niza aktera, uključujući državne službenike/ce, sudije/tkinje, tužioce/teljke, inspektore/ke, zaposlene u prosvjeti, medijima, akademskoj zajednici i nevladinom sektoru.

Konačno, pripremljen je *nacrt Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije* koji je krajem prethodne godine poslat na mišljenje Evropskoj komisiji. S obzirom na to da su se u postupcima za zaštitu od diskriminacije pojavile brojne dileme, između ostalog, u pogledu područja i oblika diskriminacije i tereta dokazivanja, od ovog zakona se očekuje njihovo prevazilaženje kao i potpuna usaglašenost sa pravnom tekovinom Evropske unije.

Značajna novina ovog zakona je uvođenje interseksijske diskriminacije, kao jednog od težih oblika

diskriminacije, što je u skladu sa preporukama Evropskog odbora protiv rasizma i netolerancije (ECRI) usvojenim u junu 2023.godine.² Utvrđivanje predloga Zakona od strane Vlade planirano je za treći kvartal 2024.godine.

U posljednjem godišnjem izvještaju Evropske komisije za Crnu Goru navodi se da nije ostvaren napredak kada je u pitanju zaštita LGBTIQ osoba, kao i da brojni slučajevi govora mržnje predstavljaju razlog za zabrinutost.³ Sa stanovišta ILGA Europe, anti-LGBT, mizogini govor mržnje i politička retorika nastavljaju da predstavljaju ozbiljno pitanje. Tokom 2023.godine zabilježena je serija fizičkih napada, prijetnji i jezika mržnje prema psihologu koji je nosio rodno varijantnu odjeću tokom jednog javnog nastupa.⁴ Ipak, važno je pomenuti da su i ova i poslednja Parada ponosa održana krajem oktobra 2023.godine prošle bez incidenata.

U slučaju nepreduzimanja mjera kojima bi se adresirali identifikovani izazovi u kontekstu promjene društvene percepcije LGBTI osoba i njihovog društvenog prihvatanja u narednom periodu, došlo bi do diskontinuiteta u procesu promjene društvene svijesti, čime bi usvajanje nediskriminatornih obrazaca ponašanja i razvoj kulture tolerancije i prihvatanja LGBTI osoba bio suštinski ugrožen. Bez promjene društvene svijesti ne može se stvoriti pouzdana osnova za adresiranje izazova sa kojima se LGBTI osobe suočavaju u svakodnevnom životu, niti bi mjere koje preduzimaju institucije na zaštiti i unapređenju njihovih ljudskih prava imale održivi karakter.

U prethodnom periodu unaprijeđen je normativni i institucionalni okvir zaštite ljudskih prava LGBTI osoba, kroz unapređenje krivičnog i prekršajno-pravnog zakonodavstva, odnosno kroz uspostavljanje Institucije Zaštitnika/ce ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Uzroke za to treba tražiti u neadekvatnoj primjeni normativnog okvira za zaštitu od diskriminacije i nasilja nad LGBTI osobama, što se ogleda u "blagom" kažnjavanju prekršioca zakona, nedovoljnoj obučenosti pravosudnih organa za njegovu primjenu, kao i samoj neinformisanosti LGBTI osoba o njihovim zakonskim pravima i instrumentima zaštite.

U slučaju nepreduzimanja mjera kojima bi se adresirali identifikovani izazovi, izostala bi djelotvorna primjena zakona, a time i djelotvorno odvracanje od diskriminatornih i nasilnih akata prema LGBTI osobama. Posljedice bi u tom slučaju bile i narušavanje povjerenja građana/ki u institucije zadužene za zaštitu njihovih prava, ohrabrivanje netolerantnih i isključivih društvenih stanovišta prema LGBTI zajednici, povećan broj slučajeva ugrožavanja bezbjednosti LGBTI osoba, povećan broj predstavki LGBTI osoba pred Evropskim sudom za ljudska prava, te potpuna marginalizacija ove društvene grupe.

Imajući u vidu navedeno, neophodno je nastaviti sa naporima na djelotvornoj primjeni zakona, kako bi se dalje jačalo povjerenje građana/ki u institucije zadužene za zaštitu njihovih prava, smanjio broj slučajeva ugrožavanja bezbjednosti LGBTI osoba, izbjeglo povećanje broja predstavki LGBTI osoba pred Evropskim sudom za ljudska prava i marginalizacija ove društvene grupe.

² ECRI Preporuka opšte politike br.17 o sprečavanju i borbi protiv netolerancije i diskriminacije LGBTI osoba, jun 2023., str.29, dostupan [ovdje](#)

³ Izvještaj Evropske komisije za Crnu Goru za 2023.godinu, str.50, dostupan [ovdje](#)

⁴ Savjet za građansku kontrolu rada policije je javno saopštio da prati postupanje policije i provjerava primjenu policijskih ovlaštenja.

V TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

AKCIONI PLAN 2024			
STRATEŠKI CILJ 1	LGBTIQ osobe se osjećaju značajno prihvaćenije u crnogorskom društvu a njihovi potencijali više dolaze do izražaja		
Operativni cilj 1.1.	Operativni cilj 1.1. Povećan nivo senzibilisanosti opšte populacije za potrebe i prava LGBTIQ populacije		
Indikator	Stepen zadovoljstva LGBTIQ osoba u Crnoj Gori kvalitetom života		
2024 0 (Nije rađeno istraživanje na ovu temu na reprezentativnom uzorku LGBTIQ populacije	2026 Najmanje 40% ispitanika/ca zadovoljno kvalitetom života u Crnoj Gori/ Istraživanje o kvalitetu života LGBTIQ populacije na reprezentativnom uzorku	2028 Najmanje 60% ispitanika/ca zadovoljno kvalitetom života u Crnoj Gori/ Istraživanje o kvalitetu života LGBTIQ populacije na reprezentativnom uzorku	
Mjera 1.1.1.	Identifikovani i uklonjeni svi diskriminatorni sadržaji prema LGBTIQ osobama u udžbenicima i dopunskim nastavnim materijalima na svim nivoima obrazovanja		
Aktivnosti	Formirana radna grupa za sprovođenje analize sadržaja udžbenika i dopunskih nastavnih materijala u cilju identifikovanja mogućih diskriminatornih sadržaja prema LGBTIQ osobama.		
Ključni nosilac	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija		
Partneri u realizaciji	Zavod za udžbenike i nastavna sredstva		
Datum početka	III kvartal 2024		
Datum završetka	II kvartal 2025		
Status realizacije	NEREALIZOVANO		
Indikator	Pripremljen plan rada sa jasno definisanim rokovima		
Izvor finansiranja/iznos sredstava	5,000.00 EUR / Budžet		

Mjera 1.1.2.	Unaprijeđen nivo znanja nastavnika/ca u osnovnim i srednjim školama na temu LGBTIQ prava	
INDIKATOR	Najmanje 10% nastavnika/ca u osnovnim i srednjim školama pohađalo akreditovanu obuku na temu LGBTIQ prava	
2024 0	2026 5 %	2028 10%
Aktivnosti 1.1.2.1	Akreditovati program obuke za nastavnike/ce i stručni kadar na temu LGBTIQ prava	
Ključni nosilac	Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija	
Partneri u realizaciji	Zavod za udžbenike i nastavna sredstva	
Datum početka	III kvartal 2024	
Datum završetka	II kvartal 2025	
Status realizacije	DJELIMIČNO	
Indikator	Akreditovana dva programa obuke- jedan za osnovne a drugi za srednje škole	
Izvor finansiranja/iznos sredstava	2 000.00 EUR / Budžet	
Mjera 1.1.6.	Prevodi kapitalnih djela u oblasti queer istorije i kulture dostupni najširoj javnosti	
Indikatori	Najmanje dva kapitalna djela u oblasti queer kulture prevedeni na crnogorski jezik	
2024 0	2026 1	2028 2
Aktivnosti 1.1.6.	Priprema radova o queer teoriji	
Ključni nosilac	Ministarstvo kulture i medija Crne Gore	
Partneri u realizaciji	/	
Datum početka	IV kvartal 2024	
Datum završetka	IV kvartal 2025	
Status realizacije	NEREALIZOVANO	
Indikator	Selektovana dva kapitalna djela u oblasti queer kulture i istorije koja će biti prevedena na crnogorski jezik	
Izvor finansiranja/iznos Sredstava	12 000.00 EUR / Budžet	

Operativni cilj 1.2.	Zaokružen pravni okvir u oblasti zaštite LGBTIQ prava i obezbjeđena njegova dosljedna primjena u praksi		
Indikator	Postignuti stepen ostvarenja pravne jednakosti i zaštite ljudskih prava LGBTIQ osoba na ILGA Europe Rainbow mapi		
2024		2026	2028
48.21%		63%	87%
Mjera 1.2.2.	Usvojen predlog Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije		
Indikator		Usvojeni predlog Zakona dostupan na veb stranici Skupštine Crne Gore	
0		1	1
Aktivnosti 1.2.2.2.	Utvrđiti predlog Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije		
Ključni nosilac	Vlada Crne Gore		
Partneri u realizaciji	/		
Datum početka	III kvartal 2024.		
Datum završetka	III kvartal 2024.		
Status realizacije	REALIZOVANO		
Indikator	Predlog Zakona predat u skupštinsku proceduru		

Izvor finansiranja/iznos Sredstava	Nijesu potrebna sredstva		
Mjera 1.2.3	Usvojen predlog Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja		
Indikator	Usvojeni predlog Zakona dostupan na veb stranici Skupštine Crne Gore		
0	1	1	
Aktivnosti 1.2.2.3.	Utvrđiti predlog Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja		
Ključni nosilac	Vlada Crne Gore		
Partneri u realizaciji	/		
Datum početka	IV kvartal 2024.		
Datum završetka	IV kvartal 2024.		
Status realizacije	REALIZOVANO		
Indikator	Predlog Zakona predat u skupštinsku proceduru		
Izvor finansiranja/iznos Sredstava	Nijesu potrebna sredstva		
Operativni cilj 1.3.	Povećan stepen izricanja djelotvornih, proporcionalnih i odvraćajućih sankcija u slučajevima diskriminacije, nasilja i dugih oblika napada na LGBTIQ osobe		
Indikator	Procenat slučajeva u kojima su prekršaji procesuirani u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije		
2023 0.09 %	2026 5%	2028 10%	
Mjera 1.3.1.	Unaprijeđen nivo znanja državnih tužilaca/teljki i sudija/tkinja za prepoznavanje, procesuiranje i postupanje u predmetima motivisanim mržnjom prema LGBTIQ osobama		
Indikatori	Unaprijeđen nivo znanja državnih tužilaca/teljki i sudija/tkinja za prepoznavanje, procesuiranje i postupanje u predmetima motivisanim mržnjom prema LGBTIQ osobama		
0	40 %	40%	
Aktivnosti 1.3.1.1.	Organizovati trening za državne tužioce/teljke i sudije/tkinje o adekvatnom procesuiranju zločina iz mržnje i ostalih zločina u vezi sa seksualnom orijentacijom i/ili rodnim identitetom i postupanje u predmetima motivisanim mržnjom prema LGBTIQ osobama		
Ključni nosilac	Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (COSDT)		
Partneri u realizaciji	/		
Datum početka	III kvartal 2024		
Datum završetka	IV kvartal 2024.		

Status realizacije	REALIZOVANO
Indikator	Do 15 državnih tužilaca/teljki i do 15 sudija/tkinja pohađalo trening
Izvor finansiranja/iznos Sredstava	9 150.00 EUR
Mjera 1.3.2.	Podstaknuta stručna diskusija o efektima izricanja kazne rada u javnom interesu u borbi za prava LGBTIQ osoba
Aktivnosti 1.3.2.1.	Uključiti temu kazne rada u javnom interesu u agende svih obuka koje se tiču zaštite LGBTIQ prava a koje organizuje Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu
Ključni nosilac	Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu (COSDT)
Partneri u realizaciji	/
Datum početka	III kvartal 2024.
Datum završetka	IV kvartal 2024.
Status realizacije	REALIZOVANO

Indikator	Date smjernice trenerima/cama da uvrste ovu temu u agende obuka o LGBTIQ pravima
Izvor finansiranja/iznos Sredstava	Nijesu potrebna sredstva
Mjera 1.3.3.	Obezbjeđene normativne i tehničke pretpostavke za uspostavljanje jedinstvene elektronske baze podataka o svim slučajevima diskriminacije po svim osnovama, uključujući i rod
Aktivnosti 1.3.3.1.	Formirana radna grupa za izradu novog Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja posebne evidencije o slučajevima prijavljene diskriminacije
Ključni nosilac	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava
Partneri u realizaciji	
Datum početka	III kvartal 2024
Datum završetka	II kvartal 2025
Status realizacije	REALIZOVANO
Indikator	Usvojen Pravilnik

Izvor finansiranja/iznos Sredstava	2 000,00 EUR / Budžet Ministarstva ljudskih i manjinskih prava	
Operativni cilj 1.4.	Napravljeni konkretni koraci na polju afirmacije LGBTIQ prava i rodno inkluzivnog jezika unutar sistema javne uprave	
Indikator	Stepen zadovoljstva LGBTIQ osoba senzibilisanošću državnih službenika/ca i namještenika/ca za LGBTIQ prava	
2023 0	2026 40%	2028 60%
Mjera 1.4.4.	Unaprijeđena funkcionalnost Mreže kontakt osoba za LGBTIQ prava u lokalnim samoupravama	
Indikatori	Sve crnogorske opštine imenovale svoje predstavnike/ce u Mreži	
Aktivnosti 1.4.4.1.	Ažurirati članstvo lokalnih samouprava u Mreži	
Ključni nosilac	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	
Partneri u realizaciji	U saradnji sa jedinicama lokalne samouprave	
Datum početka	III kvartal 2024.	
Datum završetka	IV kvartal 2024.	
Status realizacije	REALIZOVANO	
Indikator	Sve crnogorske opštine imenovale svoje predstavnike/ce u Mreži	
Izvor finansiranja/iznos sredstava	Nijesu potrebna sredstva	
Mjera 1.4.5.	Povećan nivo zainteresovanosti državnih institucija i lokalnih samouprava za učešće u inicijativama koje promovišu LGBTIQ prava	
Indikatori	Crna Gora obnovila članstvo u Fondu za globalnu jednakost (eng. Global Equality Fond)	
Aktivnost 1.4.5.1.	Inicirati obnovu članstva Crne Gore u Global Equality fondu	
Ključni nosilac	Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava	
Partneri u realizaciji		
Datum početka	III kvartal 2024.	
Datum završetka	I kvartal 2025.	
Status realizacije	REALIZOVANO	
Indikator	Poslato pismo namjere i organizovan sastanak sa predstavnicima/ama Fonda	

Izvor finansiranja/iznos sredstava	10 000		
STRATEŠKI CILJ 1	LGBTQ OSOBE SE OSJEĆAJU OHRABRENJE DA TRAŽE I OSTVARUJU SVOJA PRAVA IZ DOMENA ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE ZAŠTITE, RADA I ZAPOSŁJAVANJA		
Operativni cilj 2.1.	Unaprijeđen kvalitet i antidiskriminatorni karakter zdravstvene zaštite za LGBTQ osobe		
Indikator	Stepen zadovoljstva LGBTQ osoba kvalitetom zdravstvene zaštite		
2023 0	2026 40%	2028 60%	
Mjera 2.1.1.	Obezbijedeno trajno sistemsko rješenje u pogledu pristupa hormonskoj terapiji od strane transrodnih žena		
Indikatori	Hormonska terapija na raspolaganju transrodnim ženama u zdravstvenim ustanovama u svim gradovima		
Ključni nosilac	Ministarstvo zdravlja		
Partneri u realizaciji	Fond za zdravstveno osiguranje i ZU Apoteke Crne Gore Montefarm		
Datum početka	III kvartal 2024		
Datum završetka	III kvartal 2025		
Status realizacije	REALIZOVANO		
Indikator	Identifikovan održivi model snabdjevanja transrodnih žena hormonskom terapijom		
Izvor finansiranja/iznos Sredstava	Nijesu potrebna sredstva		
Mjera 2.1.2.	Ljekari/ke specijalisti/kinje senzibilisani/e za pružanje zdravstvene zaštite za transrodne i interseksualne osobe		
2023	2026	2028	
0	5% (50)	10% (117)	
Aktivnosti 2.1.2.1.	Organizovati obuke za ljekare/ke specijaliste/kinje za pružanje zdravstvene zaštite za transrodne i interseksualne osobe		
Ključni nosilac	Zdravstvene ustanove sekundarnog i tercijalnog nivoa		
Partneri u realizaciji			
Datum početka	III kvartal 2024.		
Datum završetka	III kvartal 2025.		

Status realizacije	REALIZOVANO	
Indikator	Do 20 ljekara/specijalista/kinja prisustvovalo obukama	
Izvor finansiranja/iznos sredstava	2 000.00 EUR	
Operativni cilj 2.2.	Poboljšana dostupnost i kvalitet usluga socijalne zaštite za LGBTIQ osobe	

Indikator	Stepen zadovoljstva LGBTIQ osoba uslugama socijalne zaštite	
0	Najmanje 40% ispitanika/ca iz uzorka zadovoljno uslugama socijalne zaštite	Najmanje 60% ispitanika/ca iz uzorka zadovoljno uslugama socijalne zaštite
Mjera 2.2.2.	Obezbijedena stručna podrška pružaocima usluga zainteresovanima za licenciranje usluga socijalne zaštite koje su namijenjene i LGBTIQ zajednici	
	Još najmanje dva pružaoca usluga dobila licencu za pružanje usluga socijalne zaštite namijenjenih i LGBTIQ zajednici do kraja 2028.godine	
1 (2024.godina)	2	3
Aktivnost 2.2.3.1.	Imenovati kontakt osobu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja zaduženu za pružanje informacija i smjernica zainteresovanima za postupak licenciranja usluga	
Ključni nosilac	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	
Partneri u realizaciji		
Datum početka	III kvartal 2024.	
Datum završetka	IV kvartal 2024.	
Status realizacije	REALIZOVANO	
Indikator	Kontakti (e-mail i broj telefona) dostupni na veb stranici Ministarstva	
Izvor finansiranja/ iznos Sredstava	Redovna sredstva	
Mjera 2.2.3.	Unaprijeđeni kapaciteti stručnih radnika/ca za rad sa LGBTIQ osobama	
Indikatori	Najmanje 30% stručnih radnika/ca uspješno završilo akreditovani program obuke „Unaprijeđenje kapaciteta stručnih radnika/ca za rad sa LGBTIQ osobama“	
130	150	231
Aktivnost 2.2.4.1.	Organizovati akreditovanu obuku stručnih radnika/ca na temu “Unaprijeđenje kapaciteta stručnih radnika/ca za rad sa LGBTIQ osobama	
Ključni nosilac	Zavod za socijalnu zaštitu	
Partneri u realizaciji	NVO QVIR Montenegro	

Datum početka	III kvartal 2024.
Datum završetka	III kvartal 2025.
Stepen realizacije	REALIZOVANO
Indikator	Najmanje 20 stručnih radnika/ca pohađalo akreditovanu obuku

Izvor finansiranja/ iznos Sredstava	3 750. 00 EUR / Budžet	
Mjera 2.2.6.	Povećan nivo informisanosti roditelja i staratelja LGBTI osoba o dostupnim uslugama socijalne zaštite	
Indikatori	Najmanje 20 roditelja LGBTIQ osoba se obratilo Centrima za socijalni rad u cilju korišćenja dostupnih usluga socijalne zaštite	
0	10	20
Aktivnost 2.2.7.1.	Organizovati Info dane za roditelje i staratelje LGBTIQ osoba o dostupnim uslugama socijalne zaštite, vodeći računa o regionalnoj zastupljenosti	
Ključni nosilac	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	
Partneri u realizaciji	Licencirani pružaoci usluga i Centri za socijalni rad	
Datum početka	IV kvartal 2024.	
Datum završetka	I kvartal 2025.	
Status realizacije	ODLOŽENO	

VI PREPORUKE ZA NAREDNE FAZE SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA

U cilju prevazilaženja izazova i prepreka u implementaciji aktivnosti predviđenih Akcionim planom Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba 2024-2028 za 2024. godinu, ali i postizanja maksimuma kvaliteta rezultata, izdvojio se set preporuka u odnosu na sve oblasti definisane ovim strateškim dokumentom:

Opšte preporuke⁷:

- U toku 2025. godine uraditi istraživanje unutar LGBTI zajednice o stepenu diskriminacije LGBTI usvim oblastima društvenog života.
- U toku 2025. godine uraditi istraživanje o broju uspješno procesuiranih slučajeva diskriminacije inasilja nad LGBTI osobama pred policijskim organima, sudstvom i tužilaštvom;

Zakonske i strukturne promjene:

- Usvajanje i implementacija sveobuhvatnih zakona protiv diskriminacije
- Omogućavanje pravnog prepoznavanja roda po samoodređenju
- Dozvola brakova i usvajanja djece za LGBTIQ parove
- Povećanje kazni za homofobno ponašanje i diskriminaciju

Edukacija i Promocija:

- Edukacija i promocija LGBTIQ prava u obrazovnom sistemu i medijima
- Organizacija kulturnih i edukativnih događaja koji promovišu LGBTIQ zajednicu

Podrška i Resursi:

- Povećanje dostupnosti besplatnih zdravstvenih i pravnih usluga
- Stvaranje sigurnih prostora za okupljanje i podršku LGBTIQ osoba
- Jačanje mreža zajednice za podršku i inkluzivnost
- Usvajanje i implementacija zakona koji štite prava LGBTIQ osoba
- Povećanje podrške LGBTIQ zajednicama, posebno u sjevernim i južnim opštinama
- Podrška organizaciji povorki ponosa sa aktivnim učešćem javnih funkcionera
- Povećanje kapaciteta za bavljenje LGBTIQ pitanjima kroz državne mehanizme
- Bračna jednakost i usvajanja djece za LGBTIQ parove
- Edukacija i promocija LGBTIQ prava kroz različite kanale
- Stvaranje sigurnih prostora za okupljanje LGBTIQ osoba

⁷ Opšte preporuke se odnose na sva resorna ministarstva, organe državne uprave i organe lokalne samouprave

- Povećanje stepena angažovanja predstavnika/ca resornih ministarstava, organa državne uprave i organa lokalne samouprave, kako bi sve aktivnosti (planirane od strane pomenutih institucija ili nevladinih organizacija) bile realizovane u predviđenom roku i na što kvalitetniji i sveobuhvatniji način, što će za rezultat imati značajno unaprijeđen sistem zaštite i kvalitet života LGBTI osoba, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou.
- Takođe, veoma bitnim smatramo potrebu adekvatnijeg i preciznijeg planiranja finansijskih sredstava od strane resornih ministarstava, organa državne uprave i organa lokalne samouprave u cilju adekvatne realizacije definisanih aktivnosti;
- Aktivnosti koje zahtijevaju okupljanja realizovati putem online platformi, ukoliko postoji nedostatak finansijskih sredstva za njihovu realizaciju;
- Povećati stepen korišćenja kapaciteta institucija sistema na lokalnom i nacionalnom nivou. Naime, korišćenjem npr. prostornih kapaciteta institucija značajno se smanjuju troškovi obuka različitih profesionalaca u oblastima, a koje predstavljaju jednu od ključnih aktivnosti senzitivizacije, podizanja kapaciteta i unapređenja znanja u odnosu na ljudska prava, potrebe i izazove sa kojima se susrijeće LGBTI zajednica u Crnoj Gori;
- Povećanje stepena akreditovanih programa obuke za određene profesije u cilju dodatnog podizanja motivacije profesionalaca za učešćem na treninzima koji imaju za cilj podizanje kapaciteta i unapređenje znanja, ali i senzitivizaciju za rad sa LGBTI zajednicom u Crnoj Gori. Postojeće primjere u odnosu na posjećene i uspješne akreditovane obuke imamo u oblasti socijalnog rada i socijalnih politika, gdje je saradnja sa institucijama koje su zadužene za akreditaciju ključna, te unapređuje kvalitet i održivost postignutih rezultata;
- Praviti baze podataka o edukovanim ciljnim grupama, kako bi izbjegli situacije da isti ljudi prolaz iste edukacije više puta;
- Prilikom izrade i implementacije akcionih planova potrebno je aktivno uključiti jedinice lokalne samouprave u navedene procese, kako bi se osigurala adekvatna implementacija mjera Strategijena svim nivoima i na cijeloj teritoriji Crne Gore;
- U narednom periodu je neophodno nastaviti sa obukama pripadnika/ca policije, pravosuđa, nastavnog i stručnog osoblja u osnovnim i srednjim školama, medicinskih i socijalnih radnika/ca, matičnih službi u lokalnim samoupravama, kao i predstavnika/ca drugih institucija nadležnih za sprovođenje zakona u oblasti zaštite ljudskih prava LGBTI osoba od nasilja i diskriminacije, kako bise osnažila primjena zakona.
- S tim u vezi, potrebno je izvršiti evaluaciju uticaja obuka, kako bi se ustanovio njihov konkretan doprinos unapređenju primjene zakona.